

Natura 2000 gebied 85 – Zwanenwater & Pettemerduinen

(Zie leeswijzer)

Kenschets

Natura 2000 Landschap:	Duinen
Status:	Habitatrichtlijn + Vogelrichtlijn
Site code:	NL3000016 + NL9910002
Beschermde natuurmonument:	-
Beheerder:	Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Hoogheemraadschap Noord-Hollands Noorderkwartier, Landschap Noord-Holland, Defensie, particulieren
Provincie:	Noord-Holland
Gemeente:	Zijpe
Oppervlakte:	773 ha

Gebiedsbeschrijving

Ten zuiden van Callantsoog ligt een uitgestrekt duingebied dat tot Petten doorloopt. Het noordelijke deel hiervan is het Zwanenwater. Het Zwanenwater is een vrijwel ongeschonden landschap van overwegend kalkarme duinen met vochtige en drassige valleien. In het centrum liggen twee uitgestrekte duinmeren. Beide meren worden omringd door een brede strook moerasland. In sommige van de vochtige duinvalleien en plaatselijk op de oevers van de meren treedt laagveenvorming op. Achter de zeereep in het zuidelijke deel, de Pettemerduinen, liggen goed ontwikkelde duinvalleien, zoals de Korfwateren, en droge duinen. Door de grote variatie in milieutypen in het gebied, variërend van droog tot zeer nat en van kalkrijk tot kalkarm, is een grote verscheidenheid van vegetatietypen aanwezig waarin tal van zeldzame plantensoorten voorkomen. De kalkarme droge duinen van met name het Zwanenwater herbergen een oppervlakte duinheide. Het gebied is ontstaan nadat omstreeks 1600 het zeegat Zijpe werd afgesloten. Door deze afsluiting kon duinvorming optreden, eerst aan de oostzijde van de aanwezige strandwal, later ook aan de westzijde. Tussen beide duinenrijen ontstond een duinvallei. De westelijke duinenrij is tot aan de dag van vandaag onderhevig aan verstuiwing. Er is dan ook een ingewikkeld complex ontstaan van secundaire valleien en paraboolduinen, die elkaar op vele manieren overlappen en doorkruisen.

Begrenzing

De begrenzingen van het Vogelrichtlijngebied en van het Habitatrichtlijngebied (zoals aangemeld) zijn op de kaart op enkele technische punten verbeterd:

- Verharde wegen en bebouwing, die reeds tekstueel waren geëxclaveerd, zijn aan de rand van het gebied zoveel mogelijk ook op de kaart buiten de begrenzing gebracht.
- De begrenzing is waar mogelijk gelegd langs topografisch herkenbare lijnen, zoals wegen, wateren, perceelscheidingen en bosranden.
- Onlogische verschillen (< 25 ha) tussen Vogel- en Habitatrichtlijngebied zijn opgeheven door de meest ruime grens aan te houden.

Overige wijzigingen van meer dan 1 ha worden in de volgende alinea toegelicht.

De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied (zoals aangemeld) is op een aantal plaatsen aangepast:

- De noordpunt van het gebied (2,7 ha) wordt overgeheveld naar het aangrenzende Habitatrichtlijngebied Duinen Den Helder-Callantsoog (in overeenstemming met die van het Vogelrichtlijngebied).

- De noordoostgrens van het gebied wordt gelegd op de Westerduinweg en daarmee gelijkgetrokken met die van het Vogelrichtlijngebied (6,8 ha).
- Langs de Westerduinweg is een strook met vakantiehuisjes uit de begrenzing gehaald (9,7 ha) waarmee de grens is gelijkgetrokken met die van Vogelrichtlijn.
- De afrastering rond het reactorterrein is als grens aangehouden (- 2,2 ha).
- Het gebied is aan de zuidzijde uitgebreid met het Korfwater (5,5 ha) wegens de betekenis voor H2130 grijze duinen.

Natura 2000 database

Habitattypen

Code	Habitatype
H2130	Grijze duinen
H2140	Duinheiden met kraaihei
H2170	Kruipwilgstruwelen
H2190	Vochtige duinvalleien
H6230	Heischrale graslanden

Vogelrichtlijnsoorten

Soortnr	Soort
A017	Aalscholver - b
A021	Roerdomp - b
A034	Lepelaar – b
A056	Slobeend - n
A183	Kleine mantelmeeuw – b

Voorstel voor het toevoegen aan de database:

H2120	Witte duinen ¹
H2180	Duinbossen ¹
H7210	Galigaanmoerassen ¹
A042	Dwerggans – n ⁸
A277	Tapuit – b ⁵

Voorstel voor het verwijderen uit de database:

A034	Lepelaar – n ²¹
A050	Smient – n ²¹

Kernopgaven

- 2.02 **Grijze duinen:** Uitbreiding en herstel kwaliteit van grijze duinen *H2130, ook als habitat van tapuit A277, velduil A222 en blauwe kiekendief A082, door tegengaan vergrassing en verstruweling.
- 2.05 **Open vochtige duinvalleien, inclusief vochtige duinbossen:** Behoud oppervlakte en herstel kwaliteit van vochtige duinvalleien (*kalkrijk*) H2190_B. Behoud vochtige duinvalleien H2190 als habitat van roerdomp A021, lepelaar A034, blauwe kiekendief A082, velduil A222, noordse woelmuis *H1340, nauwe korfslak H1014 en groenknolorchis H1903 (vergroting oppervlakte is vrijwel overal gedaan). Op Terschelling en Schiermonnikoog meer ruimte voor duinbossen (vochtig) H2180_B.
- 2.06 **Graslanden:** Ontwikkeling heischrale graslanden *H6230, grijze duinen (*heischraai*) *H2130_C en blauwgraslanden H6410 op kansrijke locaties.

Instandhoudingsdoelen

Algemene doelen

Behoud van de bijdrage van het Natura 2000 gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie.

Behoud van de bijdrage van het Natura 2000 gebied aan de ecologische samenhang van het Natura 2000 netwerk zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie.

Behoud en waar nodig herstel van de ruimtelijke samenhang met de omgeving ten behoeve van de duurzame instandhouding van de in Nederland voorkomende natuurlijke habitats en soorten.

Behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functies van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd.

Behoud of herstel van gebiedsspecifieke ecologische vereisten voor de duurzame instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd.

Habitattypen

H2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ("witte duinen")

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Omdat het habitatype witte duinen, dat in goede kwaliteit verkeert, momenteel slechts sporadisch in de Hollandse duinen voorkomt, wordt verbetering van de kwaliteit nagestreefd.

H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit grijze duinen, *kalkarm* (subtype B) en grijze duinen, *heischraal* (subtype C).

Toelichting Het habitatype grijze duinen, *heischraal* (subtype C) komt met een grote oppervlakte voor waardoor het gebied een zeer grote bijdrage levert aan het landelijke doel van het habitatype. Oppervlakte-uitbreiding en kwaliteitsverbetering van het habitatype grijze duinen, *kalkarm* (subtype B) en grijze duinen, *heischraal* (subtype C) is nodig gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding.

H2140 *Vastgelegde ontkalkte duinen met *Empetrum nigrum*

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype duinheiden met kraaihei is momenteel in goede kwaliteit en over voldoende oppervlakte aanwezig zowel in de vorm van duinheiden met kraaihei *vochtig* (subtype A) als duinheiden met kraaihei *droog* (subtype B).

H2170 Duinen met *Salix repens* ssp. *argentea* (*Salicion arenariae*)

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype kruipwilgstruwelen is momenteel in goede kwaliteit en over voldoende oppervlakte aanwezig, met name in de Pettemerduinen.

H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied

Doel: Behoud oppervlakte en kwaliteit duinbossen, *droog* (subtype A) en duinbossen, *vochtig* (subtype B).

Toelichting Het habitatype duinbossen, *vochtig* (subtype B) betreft een zeldzaam bostype in de Nederlandse kustduinen, dat landelijk in een matig ongunstige staat van instandhouding verkeert. Daarnaast komen duinbossen, *droog* (subtype A) voor in de vorm van duineikenbossen.

H2190 Vochtige duinvalleien

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (subtype C), vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D) en uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige duinvalleien, *open water* (subtype A).

Toelichting Door de aanwezigheid van duinmeren is het gebied van bijzonder belang voor het habitatype vochtige duinvalleien. Het type komt langs de duinmeren voor in de vorm van grote zeggenvegetatie (vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D)) en in valleien in de vorm van zwarte zeggenvegetatie (vochtige duinvalleien, *kalkarm* (subtype C)). Het gebied levert een zeer grote bijdrage aan het landelijke doel voor het subtype vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D). Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit zijn gewenst voor pionierbegroeiingen op de oevers van de duinmeren (vochtige duinvalleien, *open water* (subtype A)).

H6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)

Doel Uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit.

Toelichting Het betreft hier één van de beste voorbeelden van het habitatype heischrale graslanden in de duinen. Oppervlakte-uitbreiding en kwaliteitsbehoud is nodig gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding. Uitbreiding kan mogelijk plaatsvinden in de binnenduinderand en mogelijk in de duinvalleien zelf.

H7210 *Kalkhoudende moerassen met *Cladium mariscus* en soorten van het *Caricion davallianae*

Doel: Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype galigaanmoerassen is momenteel in goede kwaliteit en over een groot oppervlakte aanwezig. Daarmee levert het gebied een zeer grote bijdrage aan het landelijke doel van het habitatype. Voor duurzaam behoud is de ontwikkeling van jonge stadia van belang.

Broedvogels**A017 Aalscholver**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 300 paren.

Toelichting In het begin van de vorige eeuw was de aalscholver een geregelde broedvogel, die echter consequent werd bestreden. Het laatste broedgeval kwam voor in 1927. Hervestiging van de soort nam plaats in 1989, waarna de aantallen sterk toe zijn genomen. Het hoogste aantal tot op heden in 2002: 950 paren. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud op een bescheiden niveau voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A021 Roerdomp

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 2 paren.

Toelichting De roerdomp is van oudsher een onregelmatige broedvogel van het rietmoeras die in menig jaar ontbreekt. Het maximum in 1995 betrof 6 paren. Vanaf 2000 is de soort weer een jaarlijkse broedvogel met 1-3 paren. Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie. Het betreft een relatief geïsoleerde broedplaats, die een schakel vormt tussen de Zaanstreek en de Waddeneilanden.

A034 Lepelaar

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 70 paren.

Toelichting Al meer dan 100 jaar bevindt zich een kolonie lepelaars in het rietmoeras van het Zwanenwater. Maximaal zijn in begin vorige eeuw rond de 200 nesten geteld, in de 60-jaren 176 (1963). Hoewel predatie door vossen in sommige jaren voor problemen heeft gezorgd, is in recente tijd nog steeds een flinke kolonie aanwezig met bijvoorbeeld 105

nesten in 1998; in 2002 werden 75 nesten geteld. In 2003 kwam het aantal echter uit op slechts 20 paren. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A183 Kleine mantelmeeuw

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 100 paren.

Toelichting Na de vestiging van de kleine mantelmeeuwen in open duin in 1980 is het aantal paren gestaag toegenomen met een maximum in 1995 (500 paren). Het laatste decennium is de stand gedecimeerd door vossen. Nog steeds blijven tientallen paren in het duin broeden: gemiddeld aantal paren in de periode 1999-2003 111 paren (maximaal 125 paren in 1999). Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A277 Tapuit

Doel Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 20 paren.

Toelichting In de duinen van het Zwanenwater hebben van oudsher enige tientallen paren tapuiten in het open duin gebroed. In 1998 bijvoorbeeld nog 28 paren. Gemiddeld werden in de periode 1999-2003 15 paren vastgesteld. Van 2002 op 2003 viel het aantal paren echter terug van 17 naar 7. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is uitbreiding van de populatie gewenst. Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Hollandse Duinen ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

Niet-broedvogels**A042 Dwerggans**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 20 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting Aantallen dwergganzen zijn van grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort o.a. een functie als slaapplek. De aantallen fluctueren enigszins, beschikbare gegevens zijn nog niet geschikt voor trendanalyse. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

A056 Slobeend

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 90 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting Het gebied heeft voor de slobeend o.a. een functie als foerageergebied. Trendgegevens zijn niet beschikbaar. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

Synopsis

<i>Habitattypen</i>	<i>Staat van instandhouding</i>	<i>Relatieve bijdrage</i>	<i>Doelstelling oppervlakte</i>	<i>Doelstelling kwaliteit</i>
H2110 Embryonale duinen	-	-	=	>
H2130_B Grijze duinen (<i>kalkarm</i>)	--	+	>	>
H2130_C Grijze duinen (<i>heischraai</i>)	--	++	>	>
H2140_A Duinheiden met kraaihei (<i>vochtig</i>)	-	+	=	=
H2140_B Duinheiden met kraaihei (<i>droog</i>)	-	+	=	=
H2170 Kruiwilgstruwelen	+	+	=	=
H2180_A Duinbossen (<i>droog</i>)	+	+	=	=
H2180_B Duinbossen (<i>vochtig</i>)	-	+	=	=
H2190_A Vochtige duinvalleien (<i>open water</i>)	-	+	>	>

H2190_C	Vochtige duinvalleien (<i>ontkalkt</i>)	-	+	=	=
H2190_D	Vochtige duinvalleien (<i>hoge moerasplanten</i>)	-	++	=	=
H6230	Heischrale graslanden	--	+	>	=
H7210	Galigaanmoerassen	-	++	=	=

<i>Soorten</i>		<i>Staat van instandhouding</i>	<i>Relatieve bijdrage</i>	<i>Doelstelling leefgebied</i>	<i>Doelstelling populatie</i>
A017	Aalscholver	+	+	=	=
A021	Roerdomp	--	-	=	=
A034	Lepelaar	+	+	=	=
A183	Kleine mantelmeeuw	+	-	=	=
A277	Tapuit	--	+	>	>

<i>Niet-broedvogelsoorten</i>		<i>Staat van instandhouding</i>	<i>Relatieve bijdrage</i>	<i>Doelstelling leefgebied</i>	<i>Doelstelling populatie</i>
A042	Dwerggans	+	S++	=	=
A056	Slobeend	+	-	=	=

¹ Op basis van recente informatie blijkt het habitatype thans voor te komen binnen de (huidige) begrenzing van het Natura 2000 gebied.

⁸ Aantal thans hoger dan 0.1% van biogeografische populatie.

⁵ Aantal thans hoger dan 1% van Nederlandse broedpopulatie of bijdrage van gebied noodzakelijk t.b.v. sleutelpopulatie.

²¹ Aantal thans lager dan ongeveer 0.1% van biogeografische populatie.